

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN: 2181-1342 (ONLINE)

№ S/1 (3) 2023

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ
ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ
СОЦИАЛЬНО-ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES
AND SOCIAL SCIENCES

ЭЛЕКТРОН ЖУРНАЛ

ЭЛЕКТРОННЫЙ ЖУРНАЛ

ELECTRONIC JOURNAL

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

Махсус сон

№ S/1 (3)-2023

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

Специальный выпуск

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES
Special Issue

ТОШКЕНТ-2023

БОШ МУҲАРРИР:

Исанова Феруза Тулқиновна

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:

ТАРИХ ФАНЛАРИ:

Юлдашев Анвар Эргашевич – тарих фанлари доктори, сиёсий фанлар номзоди, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Мавланов Уктам Махмасабирович – тарих фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Хазраткулов Аброр – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети.

ФАЛСАФА ФАНЛАРИ:

Ҳакимов Назар Ҳакимович – фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Яхшиликков Жўрабой – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Ғайбуллаев Отабек Мухаммадиевич – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Ҳошимхонов Мўмин – фалсафа фанлари доктори, доцент, Жиззах педагогика институти;

Носирходжаева Гулнора Абдукаххаровна – фалсафа фанлари номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети.

ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Ахмедов Ойбек Сапорбаевич – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Кўчимов Шухрат Норқизилович – филология фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Салахутдинова Мушарраф Исамутдиновна – филология фанлари номзоди, доцент, Самарқанд давлат университети;

Кучкаров Раҳман Урманович – филология фанлари номзоди, доцент в/б, Тошкент давлат юридик университети;

Юнусов Мансур Абдуллаевич – филология фанлари номзоди, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Саидов Улугбек Арипович – филология фанлари номзоди, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси.

ЮРИДИК ФАНЛАР:

Ахмедшаева Мавлюда Ахатовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Мухитдинова Фирюза Абдурашидовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Эсанова Замира Нормуратовна – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган юрист, Тошкент давлат юридик университети;

Зулфиқоров Шерзод Хуррамович – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Жамоат хавфсизлиги университети;

Хайитов Хушвақт Сапарбаевич – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Асадов Шавкат Ғайбуллаевич – юридик фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Сайдуллаев Шахзод Алиханович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети.

ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ:

Ҳашимова Дильдархон Уринбоевна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ибрагимова Гулнора Хавазматовна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Закирова Феруза Махмудовна – педагогика фанлари доктори, Тошкент ахборот

технологиялари университети ҳузуридаги педагогик кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тармоқ маркази;

Тайланова Шоҳида Зайниевна – педагогика фанлари доктори, доцент.

ПСИХОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Каримова Васида Маманосировна – психология фанлари доктори, профессор, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Ҳайитов Ойбек Эшбоевич – Жисмоний тарбия ва спорт бўйича мутахассисларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш институти, психология фанлари доктори, профессор

Умарова Навбахор Шокировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети, Амалий психологияси кафедраси мудири;

Атабаева Наргис Батировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Қодиров Обид Сафарович – психология фанлари доктори (PhD), Самарканд вилоят ИИБ Тиббиёт бўлими психологик хизмат бошлиғи.

СОЦИОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Латипова Нодири Мухтаржановна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири;

Сеитов Азамат Пўлатович – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети;

Содиқова Шоҳида Мархабоевна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон халқаро ислом академияси

СИЁСИЙ ФАНЛАР

Назаров Насриддин Атақулович – сиёсий фанлар доктори, фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент архитектура қурилиш институти;

Бўтаев Усмонжон Хайруллаевич – сиёсий фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири.

ОАК Рўйхати

Мазкур журнал Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссияси Раёсатининг 2022 йил 30 ноябрдаги 327/5-сон қарори билан тарих, иқтисодиёт, фалсафа, филология, юридик ва педагогика фанлари бўйича илмий даражалар бўйича диссертациялар асосий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхати (Рўйхатга) киритилган.

Crossref DOI:

Таҳририят Crossref DOI нинг расмий аъзоси ҳисобланади ва 10.47.390 DOI префиксига эга. Ҳар бир нашр ва илмий мақолага индивидуал Crossref DOI рақами берилади.

Google Scholar

Журнал Google Scholar (Академия) да индексацияланади.

“Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари” электрон журнали 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамият.

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй.

Электрон манзил:

scienceproblems.uz@gmail.com

МУНДАРИЖА

07.00.00 – ТАРИХ ФАНЛАРИ

Turaev Sherzod Gulboy ugli

SURKHAN OASIS IN V.H. KARMISHEVA'S RESEARCH ETHNIC DESCRIPTION OF "YUZ" TRIBES 8-13

Jabbarova Latofat Tulkinjonovna

ZAMONAVIY MUZEY ARHITEKTURASI VA LANDSHAFT DIZAYNI INTEGRATSIYASI ("G'ALABA BOG'I" YODGORLIK MAJMUASI ASOSIDA) 14-19

08.00.00 – ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ

Hurmurodov Zaфаржон Нурмуродович

МАҲАЛЛИЙ ДАВЛАТ ҲОКИМИЯТ ОРГАНЛАРИНИ РАҚАМЛИ ТЕХНОЛОГИЯЛАР АСОСИДА БОШҚАРУВ ФАОЛИЯТИНИ ЙЎЛГА ҚЎЙИШ 20-26

Жаббарова Чарос Аминовна

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИДА МОЛИЯВИЙ ҲИСОБОТНИНГ ХАЛҚАРО СТАНДАРТЛАРИГА ЎТИШ ЗАРУРИЯТИ 27-32

Nabiev Olimjon Abdisalomovich

FORMS OF PRECARIOUS EMPLOYMENT AND APPROACHES TO ITS ASSESSMENT 33-43

Тошпулатов Даврон Ақромович

ИСЛОМ БАНК-МОЛИЯ ХИЗМАТЛАРИНИНГ РИВОЖЛАНИШ ИСТИҚБОЛЛАРИ 44-54

09.00.00 – ФАЛСАФА ФАНЛАРИ

Муминов Алишер Гаффарович

АХБОРОТЛАШГАН ЖАМИЯТГА ЎТИШНИНГ АЙРИМ ЖИҲАТЛАРИ 55-59

Холмирзаев Нодиржон Низомжонович

ШАҲАРЛАР АҲОЛИСИДАГИ ИНДИВИДУАЛЛАШУВ МУАММОСИ: ТАҲЛИЛ ВА ТАКЛИФЛАР 60-65

Абдураимова Муқаддас Эргашовна

"АВЕСТО"ДА ТАЪЛИМ-ТАРБИЯ МАСАЛАСИ 66-71

10.00.00 – ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ

Axmedov Oybek Saparbaevich, Djumambetova Gulziba Kongratbaevna

COMPARATIVE-TYPOLOGICAL CHARACTERISTICS OF ECONOMIC TERMS IN ENGLISH AND UZBEK LANGUAGES 72-75

Avaznazarov Odiljon Rahmatulloevich

ALISHER NAVOIY – ULUG' YO'LBOSHCHI 76-82

Бурибекова Шаура Шавкатовна

ЗНАЧЕНИЕ И ПРОБЛЕМЫ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ЭТИКИ В ПРОЦЕССЕ
ЖУРНАЛИСТСКОГО РАССЛЕДОВАНИЯ 83-89

Абдуллаев Акмал Амирович

ЭТНИК ВА МИЛЛИЙ УРФ-ОДАТЛАР ҲАМДА ҚАДРИЯТЛАР АСОСИДА ШАКЛЛАНГАН ЖОЙ
НОМЛАРИ 90-98

Masharipova Valentina Sergeevna

THE USE OF PARALINGUISTICS IN JIM BUTCHER'S WORK 99-104

Камолова Санобар Жабборовна

ЎЗБЕК ВА ФРАНЦУЗ БАДИИЙ АСАРЛАРИДА АНТРОПОНИМЛАР 105-109

Ярматова Мехринисо Азаматовна

ЯЗЫК - НОСИТЕЛЬ КУЛЬТУРЫ 110-117

Rahmonova Sardora Muminjonovna

BIZNES SOHASIDAGI BIRLIKLARNING SEMANTIK ANALIZI 118-123

Samadova Marg'uba Kuchkarovna, Ziyayeva Muhayyo Usmanjonovna

COMPULSORY METHODS IN TEACHING ESP 124-128

Mansur Yunusov Abdullayevich

NATIONAL EXPERIENCE IN THE DEVELOPMENT OF INFORMATION CONSUMPTION IN PUBLIC
SERVICES: PROBLEMS AND SOLUTIONS 129-134

12.00.00 - ЮРИДИК ФАНЛАР

Ҳамроқулов Баҳодир Мамашарифович

ВОЯГА ЕТМАГАНЛАР МЕҲНАТ ҲУҚУҚЛАРИ ХАЛҚАРО ҲУҚУҚИЙ ҲИМОЯСИ 135-139

Yakubova Iroda Bahramovna

XORIJIIY RIVOJLANGAN MAMLAKATLAR VA O'ZBEKISTON QONUNCHILIGIDA MUALLIFLIK
HUQUQLARINI JAMOAVIY BOSHQARISHNI SHAKLLANTIRISH TAMOYILLARINING QIYOSIY
TANLILI 140-146

Карамов Мамашариф Жамилович

ЖАМИЯТ ҲАЁТДА МАҲАЛЛА ИНСТИТУТИНИНГ ЖАМОАТЧИЛИК НАЗОРАТИНИ
ЎРНАТШИДАГИ ЎРНИ ВА АҲАМИЯТИ 147-151

Қурбонов Дониёр Давлат ўғли

ВОЯГА ЕТМАГАН ШАХСЛАР ТОМОНИДАН СОДИР ЭТИЛАДИГАН ЖИНОЯТЛАРНИНГ
ОЛДИНИ ОЛИШ. 152-157

13.00.00 - ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ

Umidaxon Abdullayeva G'ulomiddinovna

O'QUVCHI VA TALABALARNING TABIATGA MA'SULIYATLI MUNOSABATDA BO'LISHLARIDA
EKOLOGIK TA'LIM VA EKOLOGIK TARBIYA BERISHNING AHAMIYATI 158-163

Нурматова Насиба Хошимжановна

ИДЕОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ К
ПАТРИОТИЧЕСКОМУ ВОСПИТАНИЮ МОЛОДЕЖИ 164-173

Дилафруз Явкочдиева

ИННОВАЦИОН ЁНДАШУВ АСОСИДА ТЕХНИКА ОЛИЙ ЎҚУВ ЮРТИ ТАЛАБАЛАРИНИ
КАСБИЙ ФАОЛИЯТГА ТАЙЁРЛАШ 174-183

09.00.00 – Фалсафа фанлари

Муминов Алишер Гаффарович
Сиёсий фанлар доктори,
ЎзМУ профессори

АХБОРОТЛАШГАН ЖАМИЯТГА ЎТИШНИНГ АЙРИМ ЖИҲАТЛАРИ

Аннотация. Инсоният ўз ривожда ахборот жамиятига ўтиши инсон катта ҳажмдаги ахборотни қабул қилиш ва ундан тўғри фойдаланишга тайёр эмаслигини кўрсатиб қўйди. Бу эса ахборотни тўғри идрок этиш маданиятини шакллантириш каби инсоннинг бевосита дунёқараши, салоҳияти, тажрибаси билан боғлиқ хусусиятларни камол топтириш масалаларининг долзарблигини янада оширади.

Калит сўзлар: ахборотлашган жамият, ахборот маданияти, инсон, ёшлар, Интернет, манипуляция

Муминов Алишер Гаффарович
доктор политических наук,
профессор НУУз

НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ ПЕРЕХОДА К ИНФОРМАЦИОННОМУ ОБЩЕСТВУ

Аннотация. Переход человечества в фазу формирования информационного общества, способствовал возникновению проблемы обработки большого потока информации. Решение этой проблемы видится в воспитании у населения и в первую очередь у молодёжи информационной культуры.

Ключевые слова: информационное общество, информационная культура, человек, молодёжь, Интернет, манипуляция

Muminov Alisher Gaffarovich
Doctor of political science,
Professor of NUU

SOME ASPECTS OF THE TRANSITION TO THE INFORMATION SOCIETY

Abstract. The transition of mankind to the phase of formation of the information society, contributed to the problem of processing a large flow of information. The solution to this problem is seen in the education of the population and, first of all, of the youth of information culture.

Keywords: information society, information culture, people, youth, Internet, manipulation

<https://doi.org/10.47390/B1342V3SI1Y2023N07>

Америкалик олим Э. Тоффлер “Учинчи тўлқин” асарида [1] “Инсоният ортда қолдирган йўл уч босқичдан иборат”, деган фикрининг асосида қишлоқ хўжалиги, саноат ҳамда ҳозирги ахборот тамаддунлари назарда тутилган эди.

Дарҳақиқат, XX асрнинг сўнгги ўн йилликларида жаҳон индустриал жамиятдан ахборот жамиятига ўтиш даврини ўз бошидан кечирди. Ишлаб чиқариш усуллари, одамларнинг дунёқараши, давлатлараро муносабатлар тубдан ўзгарди.

Ахборот соҳасининг тез суръатлар билан ўсиши замонавий технологияларнинг яратилишига ва кишилиқ ҳаётининг барча соҳаларини компьютерлаштиришга олиб келди. Бу эса ўз навбатида бугунги кунда ғоятда тезкорлик билан ўсиб бораётган “Ахборотлашган жамият” назариясини майдонга келтирди.

XX асрнинг иккинчи ярмида АҚШ мисолида иқтисодиётнинг ахборотлаштириш соҳасининг дастлабки тадқиқотчилардан бири америкалик иқтисодчи Ф.Махлупнинг “АҚШда билимларни ишлаб чиқиш ва қўллаш” деб номланган асарида “ахборотлашган жамият” ибораси ишлатилган бўлиб, мазкур тушунча шу пайтга қадар қўлланиб келинган “индустриал жамият” тушунчасининг ўрнини эгаллади [2].

Ахборотлашган жамиятга ўтиш жараёни кўпгина тадқиқотчилар томонидан ўрганилган ва ҳозирда ҳам ўрганилмоқда. Жумладан, Россия Фанлар Академиясининг фундаментал ва амалий информатика институти директори, ахборотлаштириш соҳасида йирик мутахассис Константин Колиннинг фикрича, аҳолининг 50 фоиздан камроғи хизмат кўрсатиш соҳасида банд бўлса, унда жамият постиндустриал босқични кечаётган бўлади, жамиятда 50 фоиздан кўпроқ аҳоли ахборот соҳасида билан банд бўлса, мазкур жамият ахборотлашган жамиятга айланганлигини англатади [3].

Шу сабабдан, жаҳондаги тараққий этган мамлакатлар ишлаб чиқариш ва ижтимоий-сиёсий соҳаларда ахборотлаштириш суръатларини бениҳоя ошириш натижасида ривожланишнинг юқори суръатларига эришмоқда.

Айни чоғда, инсон ўзи яшаб турган дунёга ўзи олиб кирган ўзгаришлар билан баробар қадам ташлашга қодир эмаслиги маълум бўлди. Сўнгги йилларда инсон тафаккурининг маҳсули бўлган технологиялар уни ўзини ижтимоий муносабатлар майдонинидан суриб чиқараётганини кўриш мумкин.

Швейцариянинг Давос шаҳрида бўлиб ўтадиган Жаҳон иқтисодий форумига тайёрланган маърузалардан бирида роботлар ва янги технологияларни кенг қўлланиши оқибатида 5 млн одам ишсиз қолиши, 7 млн иш ўрнига эҳтиёж қолмаслиги қайд қилинган. Форумнинг асосчиси швейцариялик иқтисодчи Клаус Шваб Bloomberg Агентлигига берган интервьюсида технологик инновациялар яқин йилларда 20 млн иш ўринларини йўқ бўлишига олиб келишини айтган. Унинг фикрича, интернетлашув ва робот техникасининг ривожланиши нафақат инсонлар қилаётган ишлар ва маҳсулотларни, балки инсон ҳаётини фундаментал тарзда ўзгартириб - “инсон ўз қалбидан (душа и сердце) маҳрум бўлиши”га олиб келади. [4]

Ахборотлашув жараёнларининг шиддат билан шундай жадаллашуви тарихий ривожланиш давомида аввал мавжуд бўлмаган янги – шахс ва жамиятга таъсир кўрсатадиган ахборот-коммуникация ресурсига эга бўлиши натижасида бир қатор муаммолар юзага келди.

Улар қуйидагилар:

- Жамиятнинг муайян қисми ахборотни қайта ишлаш ва ундан самарали фойдаланиш технологиясини эгаллаганлиги уларга ўз манфаатларидан келиб чиққан ҳолда ахборотни ўзгартириш, жамият аъзоларининг қолган қисмига ўз ғояларини тарғиб қилиш, уларга таъсир ўтказиш (манипуляция) хавфини юзага келтиради.

- АКТ ривожининг жадаллашуви “рақамли нотенглик” бўйича ихтилофни кучайтиради. Олис ва чекка худудларни мобил алоқа билан қамраб олиш даражасининг етарли эмаслиги, Интернетдан самарали фойдаланишдаги ноқулайликлар ҳам “рақамли нотенглик”ни келтириб чиқариши мумкин.

Европа комиссияси вице-президенти, Европа Иттифоқининг ташқи ишлар ва хавфсизлик сиёсати бўйича олий вакили Жозеп Боррель фикрига кўра рақамли инқилоб туфайли дунё халқлари ўртасида нотенгликни кучайишига олиб келмоқда. [5]

- Жамиятнинг ахборот инфратузилмасини технологлар яратганлиги сабабли, жамият тараққиёти ва бошқарувида технократик тамойиллар устунлик қилишининг эҳтимоли кучаяди. Шу боис, ҳозирги замон жамиятини модернизация қилиш жараёнида “инсон омили”нинг роли ошиб боради. [6]

- Ахборотни эркин олиш имкониятларининг кенгайиб бориши шахс медиамаданияти ошишини тақозо этади, фуқароларнинг ахборот маконида таклиф этилаётган медианомаларни танқидий таҳлил этиш ва уларга холис баҳо бериш, жамият ривожининг ижтимоий-маданий ва сиёсий қонуниятлари ва ўзига хос хусусиятларини тушуниш борасидаги қобилиятини ривожлантиришни ўз ичига олувчи ахборот маданиятини шакллантиришни ҳозирги кунда долзарб масалаларидан бирига айлантирди. [7]

- Инсоннинг ахборот жараёнларига таъсир кўрсатиш имкониятлари кескин равишда ошиши натижасида шахс эркинлигини унинг ўз ҳатти-ҳаракатлари учун масъуллик ҳисси билан уйғунлаштириш муаммоси долзарб аҳамият касб этади. Эндиликда ахборот коммуникацияларидан фойдаланувчиларнинг ижтимоий масъулияти ва маданиятини янада ошириш, ахлоқий меъёрларга амал қилиши янада муҳим роль ўйнайди.

- Ахборот коммуникацияларининг ривожини натижасида шахсий ҳаётнинг дахлсизлигига путур етказиши эҳтимоли ҳам юзага келади. Махсус хизмат идоралари томонидан қатор мамлакат раҳбарлари орқасидан электрон кузатув ташкил этилгани, жумладан телефондаги суҳбатларини эшитиб, мамлакат ва уларнинг шахсий ҳаётига оид маълумотларни тўплаб борилганлиги ҳақида кўплаб хабарлар оммавий ахборот воситаларида пайдо бўлиши бунга мисол бўла олади. [8]

Жамият ривожланишининг ахборот босқичига ўтаётган, ахборот олиш имкониятларининг кенгайиб бораётган, ахборот эндиликда қудратли сиёсий, иқтисодий ва мафкуравий қуролга айланган бир пайтда қуйидаги саволларнинг долзарблиги янада ортади:

- инсон ахборотни излаш, уни қайта ишлаш, уни сақлаш ва ундан фойдаланиш борасидаги кўникмаларга қай даражада эга?
- ахборот билан муваффақиятли ишлаш учун инсон қандай хислатларга эга бўлиши керак?
- тўпланган маълумотлар кимларнинг қўлига тушади ва улардан қандай мақсадларда фойдаланилади?

Бу эса ахборотни танлаш, саралаш, уни тўғри идрок этиш маданиятини шакллантириш каби инсоннинг бевосита дунёқараши, салоҳияти, тажрибаси билан боғлиқ хусусиятларни камол топтириш масалаларининг долзарблигини ошириб, инсон олдида янада чуқур билим эгаллашни, катта кўламдаги ахборотни тўла ўзлаштиришни

фуқароларда ва аввало ёшларда ахборот ресурслари ва ахборот воситаларидан самарали фойдаланиш кўникмаларини шакллантиришни ҳозирги даврнинг долзарб масалалардан бирига айланди.

Бу борада Президент Ш. Мирзиёевнинг қуйидаги таъкидларини келтириш ўринли бўлади. "..., ёшларимизнинг чуқур билимга эга бўлиши, чет тилларини ва замонавий ахборот-коммуникация технологияларини пухта эгаллашини таъминлаш доимий устувор вазифамиз бўлиб қолади" [9].

Давлатимиз раҳбарининг бу фикрларининг замирида жамиятнинг ривожини нафақат унинг техник соҳадаги ютуқлар, балки фуқароларимиз ва аввало, ёшларимизнинг ахборот маданияти даражаси билан ҳам белгиланиши, ҳар қандай техника соҳасидаги янгилик ва ғоялар маданиятнинг бир қисми бўлган тақдирдагина ижтимоий аҳамияти ошиши, техниканинг ривожини ва унинг сифати ўз навбатида ахборотдан фойдаланувчининг маданий савиясига боғлиқ бўлиши масалаларининг ҳам муҳим эканлиги ётади.

Ўзбекистонда замонавий билим, интеллектуал салоҳият ва илғор технологияларни ўзлаштирмасдан, ахборот ресурслари ва алоқанинг замонавий воситаларидан самарали фойдаланиш маданиятини шакллантирмасдан туриб бирор бир жиддий иқтисодий, ижтимоий, техник масалани ҳал этиб бўлмаслиги тўғрисидаги тасаввур тўлиқ шаклланганлигини таъкидлаш зарур.

Ҳозирги кунда мамлакатимизда 30 ёшгача бўлган ёшлар аҳолининг қарийб 60 фоизини ташкил этишини эътиборга олсак, [10] Интернет ва унинг шакллари бўлган – интернет-телевидение, интернет-радио, электрон почта, онлайн-видео, ижтимоий тармоқлар каби кўплаб ахборот тарқатиш технологиялари имкониятларидан ёшларнинг маънавияти ва билим даражасини оширишда мақсадли ва оқилона фойдаланиш зарурлиги масаласи қанчалик муҳимлиги аён бўлади.

Ўзбекистонда Мустақиллик йилларида аҳоли ва аввало ёшлар томонидан ахборотни қабул қилиш, уни қайта ишлаш ҳамда фойдаланиш омилларига жиддий эътибор берилганлиги алоқа ва ахборотлаштириш соҳасида салмоқли ишлар қилинганлигида яққол намоён бўлмоқда.

Мамлакатимизда аҳоли ва айниқса ёшларимиз учун ахборот ресурслари, жумладан Интернет глобал тармоғидан фойдаланиш борасида кенг имкониятлар яратилганлигини таъкидлаш билан бирга, жамият ривожланишининг ахборот босқичига кириши инсон катта ҳажмдаги ахборотни қабул қилиш ва уни қайта ишлаш ҳамда фойдаланишнинг ҳозирги замон воситалари ва усулларини эгаллашга том маънода тайёр эмаслигини ҳам кўрсатиб қўйди.

Айни чоғда психологлар томонидан ўтказилган тадқиқот натижаларига кўра, аҳолининг 15-25 фоизигина ахборотни танқидий нуқтаи назардан ўзлаштиришга қодир, қолган 75 фоиз одамлар эса, олинган ахборотнинг таъсирига шундайлигича берилиб кетади. [11]

Мутахассислар маълумотиغا кўра, интернет орқали тарқатиладиган ахборотнинг 49 фоизи сезиларли даражада зўравонлик ва ёвузликнинг, 57 фоизи ахлоқсизликнинг бевосита ва билвосита тарғиботига хизмат қилади. 25 фоиз ахборот эса ёлғон, 31 фоиз маълумот ҳақиқатга тўла мос эмас. Бу ҳолат ёшлар онгу шуурига кучли таъсир этувчи

ёт, бузғунчи ғоялар, миллий менталитетимизга зид, зарарли одат ва кўникмалар, текширилмаган ахборотга ҳам бирдек тааллуқлидир. [12]

Жаҳонда ахборот тармоқлари орқали амалга оширилаётган ахборот-маданий ва ахборот-мафкуравий экспансия жаҳоннинг турли мамлакатларида ташвиш уйғотмоқда. Истиқболда қарам бўлиб қолиш ва мустақилликни қўлдан чиқариш эҳтимоли давлатлар раҳбарларини, жамоат институтлари ва фуқароларни хавотирга солмоқда. Ҳозирнинг ўзидаёқ кўплаб мамлакатлар ўз маданияти, анъаналари ва маънавий қадриятларини ёт ахборот таъсиридан ҳимоя қилиш учун махсус чоралар кўришга мажбур бўлмоқдалар.

Бу эса инсондан ахборотни танлаш, саралаш, уни тўғри идрок этиш маданиятини шакллантириш каби инсоннинг бевосита дунёқараши, салоҳияти, тажрибаси билан боғлиқ хусусиятларни камол топтириш масалаларининг долзарблигини ошириб, ёшлар олдида янада чуқур билим эгаллашни, катта кўламдаги ахборотни тўла ўзлаштиришни ва ундан самарали фойдаланишни ҳозирги куннинг муҳим масалаларидан бири қилиб қўяди.

Адабиётлар/Литература/References:

1. Тоффлер Э. Третья волна // Центр гуманитарных технологий. – М., 2004 [электронный ресурс].
2. Қаранг: Махлуп Ф. Производство и распространение знаний в США. – М.: Прогресс, 1966.
3. Қаранг: Колин К К. Социальная информатика – научная база постиндустриального общества // Социальная информатика-94. – М.: Ин-т молодежи, 1994. – С. 5.
4. <http://www.rbc.ru/politics/20/01/2016/569fd32c9a7947181f2c4fa1>
5. «Шафқатсиз ҳақиқат шуки...» – Европа бош дипломати муҳим масалада баёнот берди <https://www.xabar.uz/xorij/shafqatsiz-haqiqat-shuki-evropa-bosh-diplomati-muhim>
6. “Инсон омили” тушунчаси: келиб чиқиши ва ривожланиш тенденцияси <https://www.academia.edu>
7. Муминов А. Ўзбекистон: ахборотлашган жамият сари Т.: “Turon zamin ziyo” нашриёти, 2013. -164 б.
8. АНБ само доверило Сноудену ключи от секретов // <http://www.vesti.ru/doc.html?id=1170044&tid=103694> ;
Главреда The Guardian вызвали в британский парламент из-за публикации материалов от Сноудена // <http://tvc.ru/news/show/id/24385>
9. Мирзиёев Ш.М. Миллий тараққиёт йўлимизни қатъият билан давом эттириб, янги босқичга кўтарамиз. – Тошкент: “Ўзбекистон” НМИУ. 2017. Б.16. 1-том
10. Ёшлар кейинги 5 йилда мамлакатимиз ривожининг драйвери бўлади <https://yuz.uz/news/yoshlar-keyingi-5-yilda-mamlakatimiz-rivojining-drayveri-boladi>
11. Қаранг: Полякова Т.А. Правовое обеспечение информационной безопасности при построении информационного общества в России.- дисс. д.ю.н. – Москва, 2008. – С. 170.
12. Ахборот истеъмоли маданияти <https://yuz.uz/news/axborot-istemoli-madaniyati>

ISSN: 2181-1342 (Online)

Сайт: <https://scienceproblems.uz>

DOI: 10.47390/1342V3I3Y2023

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

Махсус сон

№ S/1 (3) – 2023

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

Специальный выпуск

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES Special Issue

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари” электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатиغا олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамият

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил: scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).